

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Цветана Христова Ралева
за дисертационния труд на **Дмитро Петрович Гергинов**
*„Особености на функционалния стил в руската и българската делова документация
(актове за гражданско състояние)”,*
представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор”
в професионално направление
2.1. Филология, научна специалност Славянски езици (руски език)

Информация за кандидата

Дмитро Петрович Гергинов е асистент по практически руски език в Катедрата по славистика на ЮЗУ „Неофит Рилски” (от септември 2016г.). Работи и като заклет преводач в ЕТ „Алфатур – Здравка Чимева”, Благоевград. Бил е и хоноруван преподавател по руски език в ЮЗУ. Завършил е бакалавърска програма „Приложна лингвистика (руски и гръцки език)” в ЮЗУ ((2001-2006), след което – магистърска програма по българистика, пак там (2011-2012). През 2013г. е зачислен на редовна докторантура в професионално направление „Филология: Славянски езици (Руски език)”, резултат от която е и представеният за рецензиране труд.

Информация за дисертацията

Дисертацията е посветена на езиково-стилистичната характеристика на руски и български делови документи и по-конкретно на основните актове за гражданско състояние в Руската федерация и в Република България. Тези документи действително предизвикват интерес поради своята важност, поради настъпилите особено през последните две десетилетия промени в оформянето им и поради активния документооборот между двете държави.

Дисертацията съдържа 226 стр., включително 45 стр. приложения. Състои се от: **Увод** и **7 встъпителни раздела** (не е ясно защо те всички не са обединени под едно название), **4 глави**, **Заклучение**, **Литература по изследваната тема** и **Приложения**.

В **уводните раздели** (стр. 4 – 16) дисертантът представя многозначността на термина *стил* и трудността на неговото дефиниране, актуалността на дисертационната тема, обектът, предметът, източниците и методологията на изследването, структурата на дисертационния труд и неговото практическо значение. За **обект** на изследване „от огромния поток документи” (стр. 9) са избрани три документа – Удостоверение за раждане, Удостоверение за сключен граждански брак и Препис-извлечение от акта за смърт (използвам българските названия на документите), взети в техните образци съответно в Руската федерация и в Република България (стр. 9). Като аргумент за избора им се посочва тяхната важност – те са безсрочни, доказват самоличността на човека и са основа за издаването на всички други документи в живота му (пак там). С това не можем да не се съгласим. Разглеждат се в синхронен план актуалните документи, издавани „по

силата на най-новите закони в двете държави” (стр. 10), третиращи въпроси на гражданското състояние и семейните взаимоотношения, което означава, че Удостоверението за раждане и Препис-извлечението от смъртния акт се вземат от края на 1997г. за РФ и юли 1999г. за РБ, а Удостоверението за сключване на граждански брак – от март 1996г. за РФ и от октомври 2009г. за РБ. За **предмет** на изследването се посочват „предимно езиковите характеристики на трите документа, като ще се търсят общите и различните формулировки в тях в двата езика” (стр. 10). „**Основна цел** на дисертационния труд е да се опишат, анализират и сравнят в езиково отношение от гледна точка на функционалния стил” (с. 11) избраните документи в тяхната руска и българска реализация. За осъществяването на тази цел са планирани няколко задачи (стр. 11 – 14). Образците на проучваните документи са взети от дисертанта основно от интернет и са допълнени с актуална информация, получена от руски и български граждани (стр. 15). Споделям мнението на Д. Гергинов, че практическото значение на неговите наблюдения се състои във възможното им използване в обучението по руски, респективно български език на студенти филолози, както и при превод на въпросните документи от единия на другия език.

Така оформена уводната част на дисертацията поставя някои въпроси и предизвиква някои несъгласия. Защо е било наложително ограничаването с тези три документа? Те имат еднотипна езиковата рамка, съдържат оскъден лингвистичен материал, не позволяващ разгърнат лингвистичен анализ. Картината би могло да бъде допълнена поне с анализ на така наречените от автора „свързани документи”. Защо е въведено ограничението да се анализират само документи, базиращи се на най-новата законова база? Това допълнително стеснява изследователското поле – не позволява да се проследят промените, да се изведат някакви тенденции в тези промени. Още повече, че днес в обръщение са и по-стари документи, т.е. те са все още актуални. Дисертантът сам посочва ползата от един по-широк хронологичен подход, но споделя: „на този етап мога да се справя само с разглеждането на актуалните документи” (стр. 12). Всъщност едно дисертационно изследване изисква обработването на много по-голям обем материал от използвания тук.

Целта на изследването го определя като лингвистично и по-точно стилистично. Смущава ме това, че анализът и сравнението на езика на документите се прави от гледна точка на функционалния стил, а не просто с оглед на особеностите на езика им. Откъде идва съмнението, че може да има промяна във функционалния стил? Посочените документи се отнасят към ядрото от текстове, които формират облика на официално-деловия стил и въпреки настъпилите промени в оформянето им стилът им продължава да бъде такъв, променили са се само някои езикови средства, използвани в тях, но пък самите промени не са обект на анализ в дисертацията. Няма формулирана цел или задача, засягаща превода на разглежданите документи, макар че в обосновката на сравнителното разглеждане на руските и българските документи се казва: „Тази необходимост е породена на първо място от все по-честата нужда от превеждане на тези и подобни

документи от руски на български и обратно...” (стр. 10). Преводът на документите се посочва и като възможно приложение на резултатите от дисертацията. Но всъщност преводачески аспект в работата липсва. Според мен дисертацията би била много полезна, ако беше разработена с оглед (и) на превода на изследваните документи от руски на български и обратно.

Първа глава е обширна – 70 страници (стр. 17 - 88). Тя разглежда историята на формирането на функционалната стилистика като научна дисциплина въобще, както и мястото ѝ в руската и българската лингвистична традиция, разяснява проблемите около дефинирането на термина *функционален стил*, представя типологичните особености на официално-деловия стил. Изложението е систематично и действително разкрива същността на разглежданите процеси и явления. Споделям основната част от приведените оценки и мнения, както и посочените характеристики на официално-деловия стил. Реферативният характер на текста в тази глава почива върху съществуващи обзори по темата, на които дисертантът коректно се позовава. Мисля обаче, че Д. Гергинов е трябвало сам да се запознае поне с част от цитираната в тези обзори литература и да извлече сам цитати от оригиналите. Смятам за неправилно В.В. Виноградов, А.С. Пушкин, А.И. Соболевский, М.В. Ломоносов да бъдат цитирани по В.Я. Дерягин (стр. 43, 45, 46, 48). Тези автори са важни, трудовете им са достъпни и не се налага да се цитират индиректно. Като източник на сведения за съчинението на Георгий Хировоск „За фигурите” можеше да бъде използвано изданието на Симеоновия сборник (Т. 1 – 1991г., Т.3 – 2015г.) и така дисертантът щеше да се отнесе критично към цитираните от него схващания и оценки на Ст. Брезински и В. Попова за поетичния трактат (за броя на преписите, за характера на езика му, за включването му в състава на сборника – стр. 54-55). В иначе стройното като цяло изложение в тази глава на дисертацията има неточности, спорни твърдения, непрецизирани формулировки и дори противоречия, които при интерес от страна на автора, бих посочила в детайли.

Мисля, че наред с представянето на стилистиката в руската и българската лингвистична традиция (теория) трябваше да бъде представено и формирането и функционирането на официално-деловия стил в историята на руския и на българския език (практика). И руската, и българската делова писменост имат богати традиции, развиващи се и обогатяващи се независимо от оскъдната теория през Средновековието. Елементи на такъв обзор има в раздели 1.2.6 и 1.2.7 на дисертацията (напр. на стр. 42 – 43, 58 – 59), но въпросът не е изведен като самостоятелен и не е разгледан системно. Не се казва нищо за езика на Приказите – деловия език на Московска Русия, най-близкия прототип на официално-деловия стил на съвременния руския книжовен език.

Очаквах, че някъде специално ще се разгледа въпросът за съществуването на съпоставителни изследвания върху езика на руската и българската делова документация (макар и в други нейни жанрове) или върху езика на избраните тук документи, но с друга хронология. Значи ли това, че такива липсват?

Втора и трета глава (стр. 88 – 143) представят поотделно руските и българските документи – предмет на разглеждане. Документите са охарактеризирани екстралингвистично много подробно и коректно – при какви условия се издават, как изглеждат и т.н. Представени са еднотипно. Мисля, че е излишно описанието на съдържанието на всеки един от документите при положение, че се прилагат техни образци. Дисертантът е изучил детайлно кръга от документи за гражданското състояние, дава си ясна сметка за спецификата на всеки от тях, в частност – за разликата между акт и свидетелство – проблем, с който нерядко се сблъскват неподготвените преводачи. Правилно се посочва, че образците, в които данните са изложени в почти табличен вид, имат по-добра езикова редакция (стр. 125). Приемам критиките към вида на някои от сега функциониращите документи и предложенията за неговото подобряване. Наблюденията на дисертанта са много полезни за историята на актовете за гражданско състояние в РФ и РБ в края на ХХ и началото на ХХІв. Лингвистичният анализ обаче и в двете глави е твърде оскъден – общо 16 страници. Както вече посочих, тези документи по принцип не предоставят достатъчно лингвистичен материал, но все пак наличният можеше да бъде проанализиран по-задълбочено. И без грешки, защото такива не липсват: термин *минало преизказно време* (стр. 133) не съществува, а и самата глаголната форма в случая (*са сключили*) не е преизказна, причастията не са лични форми, за каквито се обявяват на стр. 104, 109, време и залог са различни граматични категории и не влизат в корелация (вж. стр. 133) и т.н. Езикът на кой документ се анализира на стр. 132-133? Струва ми се, че езиковата характеристика тук не се съгласува с Приложение № 18 (Удостоверение за сключване на граждански брак), което би трябвало да е обект на анализ.

Четвърта глава (стр. 144 – 163) представя резултатите от сравняването на трите документа в техния руски и български вариант. И тук на лингвистиката е отделено малко място. А можеше да се обърне повече внимание на един, маркиран от дисертанта като трудност при превода, факт, че руските документи се наричат *свидетелства*, а българските – *удостоверения*, да се проследи използването на тези думи в двата езика, да се потърси обяснение за употребата им в конкретния случай. Или пък да се разгледа една важна формална разлика: в руските документи се употребява терминът *брак*, а в българските – терминологичното съчетание *граждански брак*. Защо това е така, след като в руския език има съчетание *гражданский брак*? За методологически неправилно смятам въвеждането в тази глава на т. нар. свързани документи – задачата тук е да се сравнят документите, описани в предходните две части на дисертацията, а не да се анализира нов материал. Оставям настрана обстоятелството, че нововъведените документи не представят реципрочно българската и руската документация, например проблемът с разтрогването на брака е илюстриран само с руски документи.

В **Заключението** (стр. 164 – 172) се обобщават възприетите в дисертацията тези и резултатите от направените наблюдения, маркират се проблеми в изследваните документи, правят се предложения за корекции в тях. Неправомерно според мен тук се засяга и въпросът за затруднението, свързано с изписването на личните имена при

превеждането на документи от единия на другия език – неправомерно, защото той не произтича от направения в дисертацията анализ.

Литературата (стр. 173 – 181) е богата (приемам, че става дума не просто за литература по темата, а за използвана или цитирана литература). Съдържа основните трудове в изследваната област. Списъкът включва 118 заглавия, от които 7 на латиница и 8 речника. Трябва да се попълнят някои пропуски (напр. в бележка №2 на стр. 6 се посочват имена на трима автори и се дават два цитата, а нито един от авторите не присъства в Литературата) и да се оправят някои технически грешки. **Приложенията** (стр. 182 – 226), 34 на брой, някои представени с повече от един образец, онагледяват добре текста на дисертацията.

Трудът е написан на добър български език. Текстът щеше да спечели, ако беше по-стегнат, с по-малко повторения. На места стилът на изложението е публицистичен, особено в Увода.

Информация за автореферата и публикациите на дисертанта

Авторефератът, в обем от обем 37 страници, отговаря на текста на дисертацията. Прави впечатление обаче, че четвърта глава в него има заглавие, различно от това в дисертацията – *Сравняване на особеностите на функционалния стил в разглежданите документи* (Срв. в дисертацията: *Сравнение на разглежданите документи*). По темата на дисертацията Дмитро Гергинов представя 3 публикации – две реализирани в България и една – в чужбина. Освен тях той има още 1 публикация и 2 доклада на научни форуми – национален и международен.

Заклучение

Дисертантът е изпълнил своите изследователски задачи, сформулирани в началото на рецензията труд. Наблюденията му са принос към историята на руската и българската делова документация, към характеристиката на официално-деловия стил на руския и българския език в края на ХХ – началото на ХХІв. и към тяхното сравнително проучване. Сравнителни езикови изследвания на български и руски документи има много малко и появата на рецензията труд трябва да бъде приветствана. Направих доста бележки, но като отчитам това, че докторантурата все пак е образователна степен и че голяма част от несъгласията ми с текста са свързани със самата концепция на дисертацията, предлагам на уважаемите членове на научното жури на докторанта **Дмитро Петрович Гергинов** да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор” в професионално направление *Филология*, научна специалност *Славянски езици (руски език)*, за което и аз ще дам своя глас.

15.01.2017г.

доц.д-р Цветана Ралева
Катедра „Руски език”
СУ „Св. Климент Охридски”